

Užavas augšteces plāvu atjaunošana notiek Latvijas Dabas fonda īstenotā projekta „Paliņu plāvu atjaunošana Eiropas Savienības sugu un biotopu saglabāšanai” ietvaros

Projekta norises laiks: 2004. gada oktobris – 2008. gada jūnijs
Sadarbības partneri: Dabas aizsardzības pārvalde, Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts, Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 22 pašvaldības, tai skaitā Alsungas pagasta padome.
Finansētāji: Eiropas Komisijas LIFE–Daba programma, Apvienoto Nāciju Organizācijas Attīstības programma, Pasaules Vides fonds, Latvijas Vides aizsardzības fonds, Latvijas Republikas Vides ministrija.
Norises vietas: 15 īpaši aizsargājamas dabas teritorijas - *Natura 2000* vietas visā Latvijā: Sitas un Pededzes paliene, Mugurves plāvas, Pededzes lejtece, Dvīetes paliene, Burgas plāvas, Sedas purvs, Vidusburnieks, Rūjas paliene, Burnieku ezera plāvas, Lielupes palienes plāvas, Svētes paliene, Kalnciema plāvas, Raķupes ieleja, Durbes ezera plāvas un Užavas augštece.
Projekta mērķi:
 x bioloģiski vērtīgāko un pašlaik aizaugošo paliņu plāvu atjaunošana.
 x ilgtspējīga paliņu plāvu apsaimniekošanas nodrošināšana, saglabājot apdraudētajām sugām piemērotus biotopus.

Natura 2000 - Eiropas aizsargājamo teritoriju tīkls
Natura 2000 ir vienots aizsargājamo teritoriju tīkls visās Eiropas Savienības dalībvalstīs, kurā iekļauj teritorijas, kas nozīmīgas dažādu īpaši aizsargājamo augu un dzīvnieku sugu aizsardzībai un saglabāšanai. *Natura 2000* teritoriju tīkls aizņem 20% no Eiropas Savienības valstu kopējās teritorijas (Latvijā - 11,9 % no valsts teritorijas, iekļaujot pavisam 336 īpaši aizsargājamās dabas teritorijas).

Printed on environment-friendly paper

Noderīga informācija

Kuldīgas tūrisma informācijas centrs
 Baznīcas iela 5, Kuldīga, LV - 3301
 Tālr.: (+371) 3322259
 E-pasts: tourinfo@kuldiga.lv

Alsungas pagasta padome
 p.n. Alsunga, LV 3306
 Tālr. (+371) 3351447
www.alsunga.lv

Izdevējs: Latvijas Dabas fonds
 Projekts „Paliņu plāvu atjaunošana Eiropas Savienības sugām un biotopiem”
 Projekta vadītāja: Inga Račinskā
 Teksts: Ilze Salna
 Konsultanti: Jānis Reihmanis, Andris Klepers
 Foto: Ainārs Auniņš, Andris Eglītis, Andris Klepers, Egils Ozols, Ilze Rēriha, Jānis Reihmanis, Jānis Kuze, Mārtiņš Kalniņš, Aivars Petriņš, www.latvijasdaba.lv
 Karte: sagatavota, izmantojot SIA Envirotech "GIS Latvija 2.0" datubāzi
 Māksliniece: Kristīna Bondare
 Iespiests tipogrāfijā "Citrons" www.ldf.lv

Buklets iespiests uz vides draudzīga papīra

The Užava floodplains

Nature reserve „Užavas augštece” (the Užava Upper Reaches) in western Latvia, in the Alsunga community of the Kuldīga administrative district, 180 km away from the capital city of Rīga, was established in 2004 to ensure protection of the floodplain meadows. The site is included in the EU network of specially protected nature areas Natura 2000.

The major aim is to ensure conservation of the Corncrake habitats, essential on both the national and European level, as well as keep up the floodplains and species rich Nardus grasslands. In most situations continued existence of similar habitats is impossible without any management. Mowing of the meadows and pasturing cattle there has over centuries resulted in a landscape of special cultural and historical value. Because of changing economic situation, the management of the Užava floodplain meadows has fallen into neglect with non-meadow flora and fauna communities emerging instead. That is why within the LIFE-Nature project „Restoration of Latvian floodplains for EU priority species and habitats”, it is envisaged to restore the natural meadows to the state that used to be in the 1980s. The management activities to be carried out include late mowing of the meadows, and removing bushes.

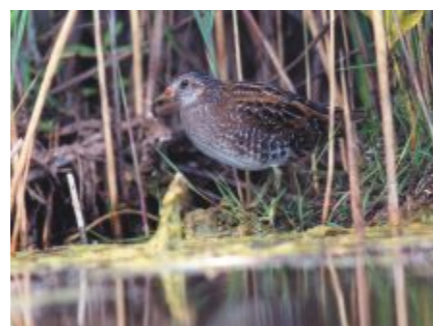
Narrow lines of bushes are growing on both sides of ditches and fragment meadows

Flora

Nine rare and specially protected flora species are found in the given area, including Saw-wort, Siberian Iris, Baltic Marsh-orchid, Spotted-orchid, Bird's-eye Primrose.

Bird Fauna

Grasslands of the area are convenient breeding sites for many bird species. 48 of bird species found here are rare and protected, including Corncrake, Spotted Crake, Black Grouse, Common Redshank, Black Stork and Lesser Spotted Eagle use this area as feeding grounds.

The Užava upper reaches hosts one of the Latvia's biggest populations of Spotted Crake, which is specially protected species in Europe

Invertebrates

Out of 250 insect species known to inhabit the protected area seven are rare and specially protected. The Užava upper reaches are so far the only locality in western Latvia where Splendour Beetle is found. There are also such rare insect species like Green Hawker, Emperor Dragonfly, and Scarlet Tiger. The Thick Shelled River Mussel is found in the Užava waters.

The meadows on the Užava upper reaches are a special attraction for the natural grazers, including Elk

The Užava area is one of the northern-most localities of the rare species of Saw-wort

Mammals

In the protected area and neighbouring woodlands one can find the mammal species typical for western Latvia. Red Deer, Roe Deer and Elk, are pasturing on the meadows, attracting also the big carnivores as Wolves. The meadows, abounding in small rodents, are a suitable feeding site for Red Foxes.

Restoration of Floodplain Meadows

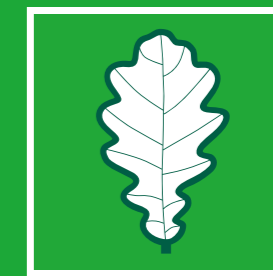
To ensure conservation of unique nature values, within the project „Restoration of Latvian floodplains for EU priority species and habitats”, which is supported by the European Commission LIFE-Nature program, since 2004 work is under way in the Užava floodplain and also in 14 other places in Latvia to restore biologically valuable floodplain meadows, overtaken by forest if not managed. The aim is to achieve sustainable management of floodplain meadows by creating and maintaining habitats suitable for endangered species.

The major activities:

- x late mowing of the meadows - method that do not interfere with the wildlife ways and habits,
- x increasing the area of open meadows by removing the bushes,
- x involving the landowners and managers in environment-friendly management of the nature reserve,
- x popularising the Užava floodplain as an appealing site for eco-tourism and recreation, etc.

Early Marsh-orchid are growing in fertile and wet floodplains of Užava river

Īpaši aizsargājama dabas teritorija

Užavas augštece

DABAS LIEGUMS

Dabas liegums „Užavas augštece”

Gadsimtiem ilgi Užavas upes augštesces pļavas izmantotas lauksaimniecībā - lopu ganīšanai un siena ieguvei. Tas veicināja atklātu pļavu ainavu saglabāšanos, kas kopā ar īpašo apkārtnes hidroloģisko režīmu - regulāru pārplūšanu pavasara palos nodrošināja piemērotus apstākļus daudzveidīgai un bagātai palieņu pļavām tipiskai augu un dzīvnieku valstij. 20. gadsimtā Užava padziļināta un gultne iztaisnota, tai piegulošās pļavas meliorētas, bet pēc kolhozu likvidēšanas teritorijas izmantošana lauksaimniecībā strauji samazinājusies. Tā rezultātā sākās pļavu aizaugšana ar kokiem un krūmiem, samazinājās daudzām sugām piemērotu dzīves vietu platības.

Mitrumu mīlošās Sibīrijas skalbes, zalkšu sūrenes un kadīki - raksturīga Užavas augštesces ainava

Putni Užavas augštesces pļavās

Dabiskās un mazpārveidotās palieņu pļavas ir piemērota dzīves un barošanās vieta daudzām putnu sugām. Šobrīd dabas liegumā konstatēta aptuveni trešā daļa no Latvijas putnu sugām, un 48 no tām ir retas un aizsargājamas. Tieši palieņu pļavās griezes sasniedz visaugstāko ligzdošanas blīvumu - 2005. gada sezonā Užavas augštescē konstatēti 35 - 45 ligzdojoši griežu pāri. Te sastopamas arī tādas īpaši aizsargājamas putnu sugas kā ormanītis, rubenis, pļavu tilbīte; pļavas kā barošanās vietu izmanto melnais stārķis un mazais ērglis.

Visā ligzdošanas areālā, arī Latvijā intensīvas lauksaimniecības dēļ un meliorācijas ietekmē strauji samazinājusies pļavu tilbītei piemērotu dzīvotņu platība

Vislielākais griezes ligzdošanas blīvums Latvijā ir tieši palieņu pļavās

Latvijā ligzdo apmēram desmitā daļa no pasaules mazajiem ērgļiem, bet mežu izciršana un pļavu aizaugšana vai arī to uzāršana putna populāciju ietekmē negatīvi

Dabas liegumā „Užavas augštece” konstatētas aizsargājamas dzīvotnes - upju palieņu pļavas, zilganās seslērijas pļavas un sugām bagātas vilkakūlas pļavas smilšainās augsnēs. Vairumā gadījumu šo dzīvotņu pastāvēšana dabā vairs nav iespējama bez cilvēka pārdomātas līdzdalības. Dabas liegums „Užavas augštece” izveidots 2004. gadā, lai 688 hektāru platībā aizsargātu upes palieņu pļavas Eiropā aizsargājamās griezes ligzdošanas vietu saglabāšanai un raksturīgo augu un dzīvnieku sabiedrību uzturēšanai. Užavas augštece iekļauta Eiropas aizsargājamo dabas teritoriju tīklā *Natura 2000*. Dabas liegums atrodas Kuldīgas rajona Alsungas pagastā.

Alsungas novads

Romas pāvesta vicelegāta 1253. gada līgumā ar kuršiem minētā „kiligunda Aliswangis” kopš tā laika vēstures rakstos tiek minēta kā Alschwangen. Patiesībā Alšvanga (alšu vanga - alkšņu līdums) ir daudz senāks kuršu ciems ar šodien zināmiem diviem pilskalniem un pieciem senkapiem. Pētījumi Kalniņu ugunskaļos liecina par apbedījumiem 10.-12. gs. Kuršu ķēniņa Lamekina laikā Alšvanga ietilpusi viņa pārvaldītajā valstī Bandavā.

Rakstos minēts, ka 1341. gadā Kuldīgas komturam Alšvangā ir nocietināta māja, bet 1372. gadā celta četrstūrainā akmens pils, kas vēlāk papildināta ar apaļiem torniem un līdz mūsdienām vairākkārt pārbūvēta.

1623. gadā katoļticībā pārgājušais Johans Ulrihs fon Šverins uzceļ mūra baznīcu Svētā erceņģeļa Miķeļa godam un uzsāk vietējo luterāņu atgriešanu katoļticībā. Alšvanga kļūst par visas Kurzemes katoļu centru. Katoļticība zināmā mērā nošķīra Suišu novadu no pārējiem kurzemniekiem - te veidojās savdabīga latviešu, vācu, poļu un lībiešu kultūras mijiedarbība. Līdz mūsdienām saglabājusies suišu atšķirīgā mentalitāte – skarbums, asa mēle un īpašais suišu dialekts. (www.alsunga.lv)

Augu valsts retumi

Kā lielākie dabas lieguma „Užavas augštece” augu valsts retumi minami krāsu zeltlape, krūmu cietpiene un Sibīrijas skalbe. Visas šīs sugas Užavā aug uz sava izplatības areāla ziemeļu robežas, un aizaugot dabiskajām pļavām, to atradņu skaits samazinās. Tāpat Užavas augštesces pļavās sastopamas vairāku sugu orhidejas, piemēram, stāvlapu dzegužpirkstīte, plankumainā dzegužpirkstīte, smaržīgā naktsvijole. Kopumā lieguma pļavās konstatētas 224 ziedaugu sugas, no tām deviņas ir īpaši aizsargājamas.

Retie bezmugurkaulnieki Užavas augštescē

No dabas liegumā konstatētajām vairāk nekā 250 kukaiņu sugām retas un īpaši aizsargājamas ir septiņas. Ļoti reti Latvijā sastopama bērzu šaurspārkrāšņvabole, kurai Užavas augštece pagaidām ir vienīgā atradne Kurzemē. Dabas liegumā sastopamas arī retās zaļās dižspāres, karaliskās dižspāres, nātru lācītis, bet Užavas upē - biežā perlamutrene.

Nātru lācītis ir viena no Užavas augštescē sastopamajām aizsargājamām tauriņu sugām

Užavas augštescē sastopamā bezdelīgactīņa ir īpaši aizsargājama

Biezā perlamutrene liecina, ka Užavas ūdens vēl ir pietiekami tīrs un piemērots šīs retās sugas dzīvei

Zidītājdzīvnieki

Dabas liegumā un apkārtnes mežos lielākā skaitā sastopamas Kurzemei raksturīgās zidītājdzīvnieku sugas. Palieņu pļavas kā augstvērtīgas ganības izmanto pārnadži - staltbrieži, stīmas, aļņi. To klātbūtne piesaista arī plēsējus - vilkus. Savukārt sīkiem grauzējiem bagātās pļavas ir piemērota vieta barības ieguvei gan lapsām, gan plēsīgajiem putniem, piemēram mazajam ērglim.

Staltbriedis rudens auru laikā

Videi draudzīgs tūrismis - padomi no www.celotajs.lv

- ❖ Ceļo ar videi draudzīgiem transporta līdzekļiem.
- ❖ Atstāj savus atkritumus tam paredzētajās vietās.
- ❖ Neapmeklēj retu dzīvnieku sugu atradnes, īpaši to vairošanās, ligzdošanas vai ziemošanas periodā.
- ❖ Ugunsurus kurini tikai šim mērķim paredzētās vietās un ievēro ugunsdrošību.
- ❖ Nakšpošanai teltis izvērš tūristiem labiekārtotās apmetņu vietās.
- ❖ Izmanto pēc iespējas vairāk vietējo iedzīvotāju ražoto produkciju, tādējādi atbalstot vietējo uzņēmējdarbību.
- ❖ Cieni vietējo iedzīvotāju tradīcijas un paražas un pretī saņem patiesu viesmīlību.

Dabas aizsardzība

Izveidojot dabas liegumu, tika veikta padziļināta Užavas augštesces izpēte, un eksperti nāca pie slēdziena, ka pļavu dzīvotnes iespējams saglabāt tikai ar pārdomātu saimniecisko pasākumu palīdzību. Upes padziļināšana un taisnošana, kā arī apkārtējo pļavu meliorācija 20. gadsimtā ir atstājusi būtisku ietekmi uz pļavām, kas vairs nefunkcionē kā palienes. Ja lieguma pļavas netiks pļautas, tās dabiski aizaugs ar krūmiem un kokiem, samazinot palieņu pļavām raksturīgo augu un dzīvnieku sugu sastāvu. Tas notiek tāpēc, ka Latvija atrodas mērenajā klimatiskajā joslā, kur jebkura klajuma galējā attīstības stadija ir mežs. Dabas lieguma „Užavas augštece” teritorijas aizsardzības un apsaimniekošanas mērķis ir saglabāt Latvijā un Eiropā nozīmīgas aizsargājamo pļavu dzīvotnes, kā arī retu un īpaši aizsargājamo augu un dzīvnieku populācijas un to dzīves vietas. Tāpēc dabas lieguma dabas aizsardzības plānā, kas 2005. gadā izstrādāts Latvijas Dabas fonda projekta „Latvijas palieņu pļavu atjaunošana Eiropas Savienības sugām un biotopiem” ietvaros, noteikti vairāki dabas lieguma apsaimniekošanas pasākumi, kas palīdzēs sasniegt šo mērķi:

- ❖ dabisko pļavu atjaunošana - vēlā pļaušana un apsaimniekošana,
- ❖ atmatu un kultivēto pļavu apsaimniekošana - atbrīvošana no krūmiem un kokiem,
- ❖ appludināto pļavu apsaimniekošana - nemainīga ūdens līmeņa nodrošināšana bebru applūdinātajās pļavās, bebru darbības kontrole, applūdināto pļavu atbrīvošana no krūmiem un niedrēm, un citi.

Kādreizējām pļavām aizaugot ar krūmiem, samazinās šo teritoriju piemērotība daudzām atklātu ainavu dzīvnieku un augu sugām. Tāpēc viens no svarīgākajiem palieņu pļavu atjaunošanas darbiem ir krūmu ciršana. Atbrīvojot pakāpeniski aizaugošās pļavas no krūmiem, tiek radīti labvēlīgāki apstākļi palieņu putnu sugu ligzdošanai - griezēm, ķikutiem, ķīvītēm, gugatņiem, pļavas tilbītēm un daudzām citām.

Īpaši nozīmīga ir palieņu pļavu vēlā pļaušana - tikai pēc jūlija vidus, lai neiznīcinātu putnu ligzdas un nespļautu vēl nelidojošos mazuļus.

Krūmu izciršana ļaus saglabāt un atjaunot dzīves vietas daudzām atklāto pļavu augu un dzīvnieku sugām Užavas augštescē

Izvēloties dzīvniekiem draudzīgus pļaušanas termiņus - vēlo pļauju un metodes - pļaušanu no centra uz malām vai slejās, ir iespējams novērst putnu sugu daudzveidības un skaita samazināšanos